

Ənənəvi olaraq "anzala" (أَنْزَلَ) sözü "endirdi" kimi tərcümə olunur, yəni yuxarıdan aşağıya bir şeyin düşməsi nəzərdə tutulur.

Ərəb dini ənənəvi olaraq, mənaya əsaslanır, lakin bu mənə mətdəki məntiq ilə təsdiqlənmir.

"Anzala" sözü həmişə məlumatın təşkili kontekstində işlənir, fiziki hərəkət yox.

Qohum sözlərin analizi:

Nizam (نظام) — qayda, sistem

Mənzil (منزل) — ardıcılıq, sistemdə yer

Mizan (ميزان) — balans, strukturlu nisbət

Əgər "Mizan" sözünü tərsinə oxusaq → **nazim**.

Bu struktur "anzala" ilə olduqca yaxın görünür.

Bu isə «anzala» sözünün «endirmək» deyil, «nizam yaratmaq», «sıraya düzmək» mənasında olduğunu göstərir.

Azərbaycan dilində "nazlanmaq":

Azərbaycan dilindəki "nazlanmaq" — yəni həddindən artıq qaydalara riayət etmək, incə detallara ilişmək, bəzən də çox tələbkər və "yorucu" davranmaq deməkdir.

Bu söz, ehtimal ki, qədim semit kökünün — nizamla bağlı mənasının — türk dillərində qorunmuş formasıdır/

Nəticə:

"Ənzələ" Quran kontekstində "nizamladı", "ardıcıl şəkildə yerləşdirdi", "sistəmləşdirdi" mənasındadır.

Bu izah bir çox ayənin mənasını kökündən dəyişir.

Bu da izah edir ki, *ulul albab* — ağıl sahibləri, düşüncə və uyğunluq qabiliyyətinə malik olanlar — niyə Kitabı başa düşürlər:

Çünki onlar sistem, nizamlama, kod görürlər, sadəcə olaraq göydən enmiş bir mətn yox.

Nazir (nazir, ناظر)

Bu söz klassik ərəb dilində "baxan", "müşahidə edən", "nəzarətçi" mənasını verir.

Müasir azərbaycanca "nazir" — idarə edən, sistemə rəhbərlik edən şəxs deməkdir.

Bu, birbaşa nizam və nəzarət anlayışına bağlıdır.

Nəzarət

Azərbaycan dilində «nəzarət» — müşahidə, yoxlama, qaydaya riayət olunmasına diqqət yetirmə mənasındadır.

Sözün fonetik və semantik kökü **"nazir"**, **"nəzər"** və dolayısıyla **"n-z-l"** kökü ilə eyni ailəyə aiddir.

Burada da "nizam", "qaydalar", "struktur" anlayışları əsas roldadır.

Genişləndirilmiş nəticə:

Beləliklə, "anzala", "nazir", "nəzarət", "nizam", "mənzil", "mizan", "nazlanmaq" — bu sözlərin hamısı eyni dərin semantik qatda — nizam, struktur, ardıcılıq, uyğunluq, müşahidə və nəzarət ilə bağlıdır.

Azərbaycan dilində "naz-nemət" sözünün işlənməsi

"Naz-nemət" sözü müasir Azərbaycan dilində "xüsusi, həddindən artıq nemət və rifah tələbi" mənasında işlənir. Məsələn:

- "Naz-nemət arzu edirəm" – "Sənə hər cür bolluq arzu edirəm"
 - "Orada dünyanın bütün naz-neməti var" – "Orada dünyanın bütün nemətləri var"
- İlk baxışda söz mürəkkəb görünür, çünki naz və nemət komponentləri bir-birindən əlaqəsiz kimi qəbul edilir.

Naz – "naz-qəməz", "kapriz", "xüsusi münasibət" və ya hətta "artıq tələb" mənasında başa düşülür.

Nemət isə — "bolluq", "xeyir", "rifah" deməkdir.

Bu isə sözün mənasının "nemətə qarşı tələbatkarlıq" kimi anlaşılmasına gətirib çıxarır ki, bu da dərin semantik analiz baxımından məntiqli görünür.

"Naz-nemət" sözünün morfoloji və semantik təhlili

Dərin təhlil göstərir ki, **naz** kökü nizam, tələb, strukturun qorunması ilə bağlıdır, nemət isə tamamlanmış xeyir, prosesin nəticəsində əldə edilən rifahdır.

- "ni'm" kökü – semit dillərində "fəaliyyət, nəticəsi bolluğa gətirən proses" mənasında işlənir.

Ərəb dili:

- نِعْمَ (n-^c-m) – “xeyirli”, “gözəl”, “bərəkətli”

Akkad dili:

- (nēmettu) – “hədiyyə, bərəkət, xeyir”

- (nimittu) – “mükafat, qismət”

Azərbaycan dili:

- alət – “alət”, “vasitə”

Akkad dili:

- 𐎠𐎡𐎴𐎧𐎺𐎠 (alātu) – “vasitə”, “əməl vasitəsi”

Azərbaycan dili:

el (az) – “el”

ət (az) – “tamamlayıcı element”, “formalaşdırıcı”

əl+ət = əl- tamamlayan

Bu baxımdan, "naz-nemət" sözünün mənası "nizam və intizam vasitəsi ilə bolluğa çatmaq" olur — sadəcə "kapriz və nemət" deyil.

Bu anlayış qədim görüşlərə əsaslanır: həqiqi rifah təsadüf nəticəsində deyil, qanunlara, intizama və həyat strukturuna riayət etməklə əldə olunur.

Nætica

"Naz-nemət" sözü əslində dərin məna daşıyır: ***bolluq və rifah (nemət) yalnız nizam və quruluşa (naz) əməl etməklə əldə edilə bilər.***

Gündəlik dildə naz sözü “kapriz” kimi səslənsə də, sözün kökündə intizam ilə nemətin birliyi dayanır.

Bütün yuxarıda qeyd olunanlardan çıxarıırıq ki, n-z- kökünün kod mənası "nizam", yəni "sıra, qayda"dır. Bu da onu göstərir ki, Qurandakı "anzala" sözü "endirmək" yox, "nizam yaratmaq", "kodlaşdırmaq", "sistemləşdirmək" mənasındadır.

Bu yanaşma ilə Quran sistemli şəkildə düzülmüş bir kod kitabı, ardıcılıqla təşkil edilmiş bir bilgi mənbəyidir — göydən "aşağı enmiş" yox, daxilə nizamlanmış bir sistemdir.

Məsələn, Musa Fironun alimlərinə gəldikdə, onlar "nəziran" kimi təqdim olunur. Yəni, onlar sadəcə baxmırdılar, əksinə nəzarət edir, məqsəd isə nizamı, qaydanı müəyyən etmək idi.

Bu fel daxilində həm ***n-z*** kökündən gələn «təşkil», «düzülüş» ehtifa edən və «***-l***»

hərfindən gələn «*istişamət, vektor*» mənasını toplayır və «istişamətlənmiş qayda düzülüşü» mənasını verir. Bu baxımdan, "نَزَّلَ" felini hər dəfə «nazil oldu», «endi» kimi səthi mənalarda tərcümə etmək — onun daxili strukturunu və mənalandırıcı gücünü azaltmaq deməkdir.

Digər təəfdən, sətirlərin tərcüməsi zamanı, hər dəfə onun **daxili semantikasını** tərcümədə açmaq, bəzən sətirin ritmini və strukturunu poza bilər. Buna görə də, **"nəzələ"** formasını **transliterasiya** ilə saxlamaq, daha məqsədəuyğundur.

(إِلَيْكَ) 'iləykə - daha bir -kə şəxs əvəzliyi olan söz

Sözün **'il-y** hissəsi barədə təhlil aparaq.

- **'il** – il-əh, il-u (akkad), ulu (az) dillərində olan "prioritet olan" mənanı verir.
- **ay** — "mənanın davamlılığı", burada "məna qapısı", yəni ardıcılığın saxlanması.
- **kə** — yenə də ünvan (atf) tələb edən şəxs əvəzliyidir və 2/3-dəki **əs-səlat** sözünə bağlanır: «səlatə nazil olan». Səlat sözünə tikilən məna.

(وَأَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ) və **unzilə min qablikə** - və öncə (ona) nazil olan. Yenə də, buradakı **-kə** şəxs əvəzliyi atf – bağlanma tələb edir və bizi geridəki **əs-səlatə** aparır: səlatdan əvvəlki. Diqqət edin ki, səlatdan əvvəl əl artıqlı işlənmişdir və deməli, Müəllif **əl** artıqlını bildirir: «*əl artıqlına tikilmiş olan*»